

Prijave građana o nepravilnostima prilikom raspodjele pomoći za poplavljena područja

Juni 2014. - Septembar 2014.

Sredinom maja 2014.godine Bosnu i Hercegovinu je zahvatila elementarna nepogoda koja je prouzrokovala materijalne štete širom zemlje. Obilne padavine, izlivanje rijeka iz svojih korita, te aktiviranje klizišta, prouzrokovalo je evakuaciju stanovništva koje je bilo direktno ugroženo ovim nepogodama. Veliki broj domaćinstava i privrednih subjekata je djelimično ili potpuno uništen, a poplava je odnijela i ljudske žrtve, što predstavlja najbolji pokazatelj razmjera ovih prirodnih nepogoda.

Civilne zaštite, kako na opštinskim, gradskim i drugim nivoima, nespremno su dočekale padavine te su građani ostali uskraćeni za prijevremene i adekvatne informacije vezane za prirodnu katastrofu koja ih je pogodila. Ako se uzme u obzir da su kvalitetne informacije i upozorenja građanima o nadolazećim vremenskim prilikama prvi korak ka ublažavanju posledica elementarnih nepogoda, građani su adekvatnom reakcijom civilne zaštite mogli mnogo ranije da pristupe spašavanju svoje egzistencije

Sa početkom organizovanih akcija prikupljanja humanitarne pomoći, Transparency International BiH je svoju besplatnu **liniju za prijavu slučajeva korupcije 0800 55555** stavio u funkciju prijave građana o zloupotrebama prilikom prikupljanja, distribucije i koordiniranja pomoći namijenjene osobama koje su bile ugrožene ili su pretrpjele štetu u poplavama u BiH.

Među prvima u Bosni i Hercegovini, Transparency International BiH je omogućio građanima koji su bili svjedoci ili žrtve zloupotreba, kako novčane tako i pomoći u hrani, vodi, odjeći, namještaju, građevinskom materijalu, tehnici, i sl., da iste prijave putem besplatne linije 0800-55555. U cilju upoznavanja stanovništva da pozivom na besplatni broj 0800 55555 mogu da dobiju adekvatne informacije vezane za podjele pomoći, procedure, i njihova prava, Transparency International BiH je podlijelo veliku količinu informativnih materijala, te informisao građane putem lokalnih radio stanica. Informativni materijali su podjeljeni u opštinama, gradovima i mjesnim zajednicama na području Doboja, Bijeljine, Maglaja, Šamaca, Zenice, Odžaka, Orašja, Žepča, Zavidovića, Doboja Juga, Banjaluke, te su na adrese 40 opština i gradova u BiH materijali sa ciljem isticanja istih u administrativnim centrima i organima uprave.

S ciljem osvješćivanja i ohrabivanja stanovništva, informativni materijali, pored kontakt informacija sa akcentom na anonimnu i besplatnu pravnu pomoć, sadrže i opis nekoliko situacija sa elementima

zloupotrebe pomoći. Na taj način je omogućeno da građani prepoznaju neki viz zloupotrebe pomoći i isti prijave.

Informativna kampanja je rezultirala veliki broj poziva na besplatnu liniju. **Od mjeseca juna, pa do mjeseca septembra registrovano je preko 500 poziva iz svih djelova Bosne i Hercegovine vezanih za zloupotrebe pomoći namijenjene stanovništvu u poplavljenim područjima.** Građani su iznosili svoja zapažanja, tražili informacije te prijavljivali moguće zloupotrebe.

Obzirom da nadležni organi, prije svega organi uprave, nisu omogućili građanima da dobiju kvalitetne informacije o svojim pravima, te svoje pritužbe i zapažanja vezane za prikupljanje, distribuciju i koordinisanje pomoći prijave na određenu adresu, TI BiH je zaprimao razne pritužbe, i zahtjeve za informacije.

Prijave su pristizale iz svih dijelova Bosne i Hercegovine, te izdvajamo Grad Doboj sa okolnim mjestima Usora i Bare, Grad Bijeljina sa mjesnim zajednicama Trnjaci, Balatun i Janja, Grad Banjaluku i poplavljena gradska naselja, Opštinu Šamac, Opštinu Laktaši, Općinu Zenica sa mjesnim zajednicama Topčić Polje i Nemila, Općinu Zavidovići, Općinu Maglaj sa naseljima Kosova i Bijela ploča, Općinu Žepče, Brčko distrikt, Općinu Doboj Jug i naselje Matuzići, te općinu Orašje sa mjesnom zajednicom Kopanica.

Pritužbe gađana na podjelu humanitarne pomoći

Netransparentno prikupljanje i dijeljenje humanitarne pomoći su prepoznati kao osnovni problem. Građani su u svojim pritužbama upućenim Transparency International BiH ukazivali na krađu humanitarne pomoći u vidu prehrambenih proizvoda, odjeće, obuće i sl., te da konvoji humanitarne pomoći ne stižu u poplavljena područja. Predmeti optužbi građana su organi uprave kao organizatori podjele pomoći, ali nisu pošteđene ni organizacije humanitarnog tipa, kao što su Crveni krst, Mehamet, Karitas i sl. Građani navode da su osobe koje su bile zadužene za raspodjelu pomoći imale mogućnosti da pojedine proizvode zadrže za sebe, svoje porodice i sebi bliske osobe.

Takođe, građani su prijavljivali i da su osobe koje su bile zadužene za čuvanje i obezbjeđenje skladišta prikupljene humanitarne pomoći istu odvozili svojim kućama. Građani su ukazivali i na količine podijeljene hrane, vode, odjeće i sl. po osobi, odnosno da je pomoć neravnomjerno raspoređivana. Građani su ukazivali i na **prodaju humanitarne pomoći u tržnim centrima i prodavnicama.**

Pritužbe su stizale i na humanitarne organizacije i mjesne zajednice koje su bile zadužene za podjele pomoći u vidu hrane, pića, odjeće, bijele tehnike, domaćih životinja i hrane za iste, namještaja i dr. te se isticala **netransparentnost i pristrasnost prilikom podjele pomoći.** U lokalne i mjesne zajednice u Federaciji Bosne i Hercegovine su pristizale velike količine humanitarne pomoći, te se ista dijelila, kako građani navode, na osnovu spiskova sačinjenih u lokalnim i mjesnim zajednicama. Građani su u pritužbama navodili da se **bijela tehnika i namještaj dijele na osnovu porodičnih veza i stranačke pripadnosti,** a ne na osnovu stvarnih potreba građana. U prijavama se navodi i da su neke osobe u više navrata dobijale ovakvu vrstu pomoći, te ističu rukovodstva lokalnih i mjesnih zajednica. Nekoliko zaprimljenih pritužbi se odnosi i na netransparentan i **pristrasan rad popisnih komisija za štetu.**

Podjela novčane pomoći (platne kartice i vaučeri)

Vlada Republike Srpske je u cilju ublažavanja posljedica elementarnih nepogoda donijela Zakon o fondu solidarnosti Republike Srpske i niz uredbi i mjera kojima se reguliše podjela novčane pomoći. Elektronske platne kartice su se dijelile na osnovu spiskova poplavljenih osoba sačinjenih od strane lokalnih zajednica. Oformljen je i jedinstveni registar šteta nastalih na domaćinstvima i privrednim subjektima.

Transparency International BiH je u samom procesu usvajanja Zakona o Fondu solidarnosti uputio komentare u kojima se naglašava da nepravovremeno uspostavljanje kriterijuma kroz sam Zakon može dovesti do zloupotreba pri raspodjeli pomoći, te da Zakon ostavlja nejasnoće i mogućnost proizvoljnog donošenja odluka od strane Vlade RS, što se kasnije pokazalo kao opravdano, imajući u vidu brojne pritužbe građana.

Prvi problem u ovom segmentu koji su građani prepoznali je rad na terenu lokalnih komisija za procjenu šteta. Lokalne komisije su obilazile poplavljenim područjima i sačinjavale spiskove sa imenima osoba koje su pretrpjele štetu, zajedno sa procjenama nastale štete za svako domaćinstvo. Građani koji su se obraćali TI BiH-u su ukazivali na **nepravilnosti u radu komisija iz razloga što ne procjenjuju stvarno stanje na terenu**, već po sopstvenom nahođenju štetu mogu umanjiti ili povećati, te prikazati štetu na stambenoj imovini iako ona nije ni postojala. Tako je TI BiH i zaprimio nekoliko prijava građana koje se odnose na **podjele elektronskih platnih kartica osobama koje nisu pretrpjele štetu stambene imovine**, koja je uslov za dobijanje određenog iznosa novca sa kartice. Kao primjer je osoba iz Doboja koja je dobila elektronsku platnu karticu na osnovu, kako su građani naveli, poplavljenog garažnog prostora koji nikako ne spada u stambenu imovinu. Građani su ukazivali i na **zloupotrebe položaja javnih službenika na način da su uticali da njihova rodbina ili bliske osobe dobiju jednokratnu novčanu pomoć**. Transparency International BiH je zaprimio i nekoliko poziva građana koji su se odnosili na podjele po dvije elektronske platne kartice jednoj osobi.

Posebno zabrinjavajuća je činjenica da su građani ukazivali na **kupovinu glasova podjelom elektronskih platnih kartica osobama koje nisu pretrpjele štetu stambene imovine, te podjelu po osnovu stranačke pripadnosti**. Pritužbe ovog tipa pristigle iz Republike Srpske se odnose na podjelu elektronskih platnih kartica, a pritužbe pristigle iz Federacije BiH se odnose na podjelu vaučera sa raznim iznosima novca koje su građani mogli da upotrijebe u tržišnim centrima Konzum i Bingo. Neke od prijavi se odnose i na direktni pokušaj uticaja na glasače kroz raspodjelu paketa pomoći.

Novčana pomoć u Federaciji BiH se dijelila na osnovu spiskova koje sačinjavaju lokalne i mjesne zajednice. Ovdje se javlja problem iz razloga što u Federaciji BiH još nije započela podjela novčane pomoći koja se prikupljala na entitetskom nivou, već se dijeli novčana pomoć iz donacija humanitarnih organizacija. Obzirom na navedeno, građani su isticali da nisu jasni kriterijumi za podjelu novčane pomoći, te da i u ovom slučaju popisne komisije dijele novčanu pomoć po sopstvenom nahođenju, stranačkoj pripadnosti, rodbinskim vezama, a ne na osnovu stvarnih potreba građana koji su pretrpjeli štetu u elementarnim nepogodama.

Nekoliko pritužbi građana se odnosilo na, kako se u prijavi navodi, **rad komisija za procjenu šteta u smislu zaobilaženja domaćinstava prilikom rada na terenu**. Građani su isticali da popisne komisije nisu dolazile do njihovih domaćinstava, te nije im ni procjenjena šteta.

Postupanje po prijavama

Transparency International BiH se u početku prvo konsultovao sa policijskim stanicama i Centrima javne bezbjednosti iz poplavljenih područja kako bi što kvalitetnije, brže i efikasnije reagovali na prijave građana. Nakon zaprimljene pritužbe građana, Transparency International BiH je, na osnovu kvaliteta sadržaja prijave, odlučivao da li ista ima dovoljno elemenata da bude proslijeđena nadležnim organima.

S tim u vezi, Transparency International BiH je **uputio 23 prijave zloupotreba pomoći**, kako novčane takoi druge pomoći, pritužbi na rad komisija za procjenu šteta, te raznih neregularnosti prilikom dodjele pomoći.

U nekoliko slučajeva Transparency International BiH je po upućenoj prijavi dobio odgovor od nadležnog policijskog organa da je **prijava proslijeđena nadležnom tužilaštvu**.

Transparency International BiH je uputio prijave vezane za navodne zloupotrebe prilikom raspodjele humanitarne pomoći u mjestima Balatun, Matuzići, Nemila, Topčić Polje, Žepče, Kosova, Maglaj i Zavidovići. Podnosioci ovih prijava su ukazali na selektivnu i netransparentnu podjelu humanitarne pomoći, te podjelu pomoći na osnovu rodbinskih veza i stranačke pripadnosti. Takođe, Transparency International je uputio prijave i koje se odnose na dodjelu elektronskih platnih kartica osobama koje nisu pretrpjele štetu stambene imovine. Prijave ovakvog tipa su stizale iz mjesta Banja Luka, Balatun, Trnjaci, Janja, Trn, Laktaši, Doboje.

Upućene su i prijave koje se odnose na uručivanje jednokratne novčane pomoći osobi koja nije pretrpjela štetu u elementarnim nepogodama od strane službenice javnog organa. Ova prijava je stigla iz Brčko distrikta. Zaprimljena je i prijava krađe humanitarne pomoći iz Doboja.

Transparency International BiH je zaprimio i pritužbu od strane osobe sa invaliditetom koja je ukazala na problem sa Komisijom za procjenu šteta u Bijeljini. Navodno Komisija nije procijenila štetu iako je stranka to od njih i zatražila.

Sve prijave su proslijeđene policijskim stanicama i centrima javne bezbjednosti u mjestima iz kojih je prijava i zaprimljena. Prijave pristigle iz Republike Srpske su proslijeđene i Republičkoj komisiji za procjenu šteta.

Bitno je naglasiti da određeni broj građana koji su se obraćali TI BiH-u nije bio upoznat sa pravnom regulativom koja reguliše oblast podjele novčane pomoći. Takođe, nisu bili poznati sa procedurama, svojim pravima i sl., te su **veoma često od TI BiH zapravo dobijali informacije o svojim pravima i procedurama dodjele pomoći, iako se njihove pritužbe nisu odnosile na konkretne zloupotrebe.** Iz tog razloga građani nisu razlikovali procjenu štete od uslova za dobijanje elektronske platne kartice, nisu razlikovali ulogu Vlade od uloge opštinskih komisija i mjesnih zajednica, te je bilo potrebno građane uputiti i objasniti procedure. Suvišno je i spomenuti, da su ovu vrstu informacija građani zapravo trebali dobiti od **nadležnih institucija koje nisu uložile dovoljno napora u informisanje građana o neophodnim kriterijumima i načinima raspodjele pomoći.**

Takođe, Transparency International BiH je morao uzeti u obzir i da građani, obzirom da su prijave anonimne, zlonamjerno prijavljuju prodaju i krađu humanitarne pomoći, podjelu el. platnih kartica i sl, a to se moglo zaključiti iz razloga prijave i nedovoljno pruženih informacija.

Sve zaprimljene prijave građana koje su imale dovoljan broj informacija prosljeđene su nadležnim organima na dalje postupanje. Nakon što protekne određeni rok vremena, Transparency International BiH će se interesovati za stanje i radnje koje su preduzete u predmetima.

Treba napomenuti i da je početkom mjeseca avgusta u Republici Srpskoj obrazovana Republička komisija za procjenu šteta koja ima za cilj utvrđivanje regularnosti procjena šteta lokalnih komisija za procjenu šteta. Pomenutoj komisiji se mogu upućivati žalbe na rad lokalnih komisija, te je Transparency International BiH zaprimljene prijave preko 0800-5555 koje se odnose na procjene šteta prosljedio i ovoj Komisiji.

Federacija BiH je tek nedavno donijela set zakona, uredbi i mjera koje se odnose na ublažavanje šteta od poplava, te se u budućem periodu, zajedno sa pdjelom novčane pomoći, očekuje veći broj prijava i iz ovog entiteta.

Kao zaključak, građani su uočili veliki broj nepravilnosti, te se sve više odlučuju da iste iznesu Transparency International BiH. U razgovoru sa TI BiH-om iznose svoja zapažanja, viđenja, te pozivajući se na nepravdu prilikom podjela pomoći ne žele ni da ostanu anonimni. Povećan broj poziva i prijava se očekuje sa početkom podjele novčane pomoći u Federaciji BiH, sa federalnog nivoa ka lokalnim zajednicama, prema planiranim projektima i sačinjenim spiskovima poplavljenog stanovništva.

Transparency International će nastaviti da zaprimljene prijave sa elementima nepravilnosti prosljeđuje nadležnim organima, te da u saradnji sa istima daje svoj doprinos u što transparentnijoj i u zakonskim okvirima podjeli pomoći građanima koji su za to ispunili uslove.